

УДК 37.09:74|(477-18)''185/191''
DOI: 10.31376/2410-0897-2019-2-40-180-187

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬОЇ ЕТНОКУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Гулей Ольга Володимирівна

заслужений майстер народної творчості України, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології Навчально-наукового інституту культури і мистецтв,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
e-mail: GuleyOlga@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-6501-5022

У статті здійснено теоретичний аналіз можливостей використання елементів декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України другої половини ХІХ – початку ХХ століття у формуванні художньої етнокультури студентів. Розглянуто засади етнопедагогіки в історико-педагогічному контексті. Виокремлено значення народного мистецтва у формуванні світогляду, естетичних ідеалів, моральних цінностей, патріотизму та національної самосвідомості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами декоративно-прикладного мистецтва свого регіону окресленого періоду. Конкретизовано шляхи залучення творчої молоді до відродження, збереження та подальшого розвитку народного мистецтва рідного краю на основі традиційності.

***Ключові слова:** регіональний компонент, традиційне декоративно-прикладне мистецтво, етнопедагогіка, етнокультура майбутнього вчителя.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку мистецької освіти в Україні відкрилися широкі можливості для реформування навчання і виховання студентської молоді, для розв'язання завдання національного відродження. Одним з основних завдань мистецької школи є формування національної самосвідомості й художньої етнокультури майбутніх учителів образотворчого мистецтва на основі вивчення народного мистецтва свого регіону. У національній культурі важливу роль відіграє традиційне декоративно-прикладне мистецтво Північно-Східної України другої половини ХІХ – початку ХХ століття, що є потужним засобом виховання творчої особистості студента.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Для розвитку творчого потенціалу студента, наголошує О.Гевко [1], необхідне постійне перебування його під впливом матеріально-духовної культури, зокрема культури свого рідного краю. Г. Лозко в контексті дослідження українського народознавства виокремила необхідність оновлення системи педагогічних поглядів задля узгодження їх з вимогами сьогодення [2]. А. Сбруєва та М. Рисіна досліджували досвід зарубіжних педагогів минулого й узагальнили педагогічні погляди на етнопедагогіку вітчизняних учених [3]. Українська етнопедагогіка, на думку Г. Лозко, повинна стати основою національної системи освіти й виховання [2]. Подібної думки дотримувався О. Воропай, котрий приділяв велику увагу вивченню звичаїв нашого народу [4]. А. Дорога [5] присвятила свої праці естетичним вимірам традиційної української культури. Оновленню змісту художньої освіти присвятили свої розвідки О. Отич [6], зокрема засобами декоративно-прикладного мистецтва – Г. Ахметшина [7], І. Білосевич [8], М. Курач [8], Б. Тимків [9] та інші. Погляди на естетичне виховання та його місце в системі освіти висвітлено у працях Т. Касьян [10], З. Мацишиної [11], Л. Стеценко [11], які значно оновили традиційні наукові уявлення в цій сфері.

Водночас слід визнати, що проблема використання регіонального компонента у формуванні художньої етнокультури майбутніх учителів образотворчого мистецтва є недостатньо розкритою.

Формулювання мети статті. Обґрунтувати можливості використання елементів декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України другої половини ХІХ – початку ХХ століття у формуванні художньої етнокультури студентів.

Виклад основного матеріалу. Етнокультура народу передбачає особливий підхід до

естетичного виховання та формування естетичної культури. У даному випадку принципи гуманності, гармонії й краси втілює художньо-творча діяльність людини. Таким чином, кінцевим результатом художньої діяльності є образотворче й декоративно-прикладне мистецтво, що є тим середовищем, що формує почуття прекрасного. Тобто у площині образотворчості мета естетичного виховання та формування естетичної культури. Доцільно згадати, що давні уявлення про виховання закладені в підвалинах народної педагогіки (етнопедагогіки). Від особливостей етнічної групи або окремо взятого регіону методи і засоби досягнення завдань навчально-виховного процесу мають свої відмінності. Зокрема, на теренах Північно-Східної України народною педагогікою заохочувалось вимогливе ставлення до дітей та молоді, проте засуджувалося жорстоке ставлення до вихованців. Формування здатності розуміти мистецтво відбувалося шляхом долучення дитини до активної художньо-творчої діяльності: створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Таким чином естетичне виховання органічно поєдналося із трудовим під час праці, організації побуту, виготовлення та (чи) оздоблення побутових речей [11].

Слід зазначити, що підвалини української етнопедагогіки закладені у народній педагогіці Київської Русі. Саме тому для історико-педагогічного вивчення форм виховання та навчання дітей та молоді важливим є вивчення традицій педагогіки східних слов'ян, як свідчать численні наукові дослідження, що зумовило загальний напрям розвитку вітчизняної етнопедагогіки [3]. З упровадженням християнства на теренах Північно-Східної України за візантійським обрядом відбулися певні зміни світогляду, що не змогло не відобразитися на культурі та естетично-духовній наповненості народу. За влучним висловом О. Воропая: «зустріч Візантії з Україною – це не була зустріч бідного з багатим; це була зустріч якщо не рівних, то близьких потугою, але різних характером культур» [4]. Доцільно зауважити, що у народній педагогіці Північно-Східної України цінували освіченість та, особливо, християнську добродішність. Таким чином, прийняття християнства доповнило традиції української культури і етнопедагогіки, збагативши їх новими духовними цінностями. Варто зазначити, що в музейних збірках можемо спостерігати, як ознаки дохристиянської та християнської орнаментики мирно поєдналися в художніх творах. Нині вже досить важко відшукати межі, що відділяють староукраїнське й християнське, що з плином часу поєдналися з нашими традиційними звичаями та обрядами [2].

Варто нагадати, що у вітчизняній педагогічній спадщині традиції естетичного виховання охоплюють, власне, всю систему виховання особистості. На думку Г. Лозко, одним з основних принципів виховання етнокультури є природовідповідність, що полягає у сприйнятті людиною себе як частини світу живої природи. Отже, завданням естетичного виховання є налагодження гармонійних стосунків людини з природою. Велику увагу авторка приділила у цьому зв'язку вивченню природних прикмет і вірувань [2].

А. Дорога у своєму дослідженні, присвяченому вивченню естетичних традицій української культури, зазначила: «Первісні смислові значення народної педагогіки у справі естетичного виховання мають історичну тяглість» [5, с. 22–23]. Як запевняє Л. Стеценко, «візуальна культура» для сучасної людини впорядковує певну систему образів, що впливають на фізичне та духовне життя. Безперечно, візуальна, естетична культура впливає на формування особистості студентської молоді, спрямовує її духовні пошуки і прагнення до творчої самореалізації в мистецтві [12]. Відтак, вищезначене вказує на той факт, що існує потреба глибокого вивчення особливостей регіональних процесів розвитку декоративно-прикладного мистецтва у Північно-Східній Україні другої половини XIX – початку XX століття задля використання їх особливостей у сучасному навчально-виховному процесі фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що відповідатимуть вимогам часу.

У сучасній мистецькій освіті без звернення до духовних основ народного мистецтва, до його зв'язків з природою, фольклором, побутом неможливо будувати навчально-виховний процес. Адже, звертаючись до традиційного декоративно-прикладного мистецтва свого регіону, в науково-творчій та навчально-виховній роботі зі студентами можемо формувати

художню етнокультуру студентів, розуміння національної ідентичності. У цьому процесі вагому роль відведено національно-патріотичному вихованню, яке має на меті виховати творчу особистість, формувати в неї загальнолюдські цінності, патріотичну самосвідомість, повагу до традиційного народного мистецтва, здатність зберегти, примножити та передати матеріально-духовні надбання свого краю майбутнім поколінням. Для реалізації окресленої мети слід застосувати такі засоби: рідна мова, традиційне народне мистецтво, історія краю, краєзнавство, символіка, звичаї та обряди, народні прикмети та вірування, природа рідного краю [1; 2; 5; 7; 8; 10; 11].

Важливу роль у вищезначеному переліку відіграє традиційне декоративно-прикладне мистецтво рідного краю, у даному випадку – культурно-мистецька спадщина Північно-Східної України другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Зрозуміло, що професійне становлення майбутнього вчителя відбувається у взаємозв'язку з особистим розвитком. Тому становлення майбутнього вчителя образотворчого мистецтва як творчої особистості є невіддільною складовою розвитку його професіоналізму з використанням знань та розуміння суті традиційності мистецтва свого регіону. Завдання педагогів полягає в тому, щоб не лише передати свої знання та досвід і ознайомити студентів з художньою спадщиною майстрів Північно-Східної України ХІХ – початку ХХ століття, а залучити творчу молодь до відродження, збереження та подальшого розвитку народного мистецтва рідного краю на основі традиційності, оскільки традиційність народного мистецтва – один із провідних його чинників. На відміну від творчості професійних художників, де індивідуальність автора є вирішальним фактором успіху, в народному мистецтві основою є традиція, яка ґрунтується на досягненні колективної творчості поколінь. Прояви цієї колективності спостерігаємо у художніх творах майстрів різних видів декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України другої половини ХІХ – початку ХХ століття: у вишивці, вибійці, писанкарстві, витинанні, художньому різьбленні по дереву тощо. Таким чином, якщо в професійному мистецтві велику роль відіграє новаторський пошук, то в народному мистецтві, навпаки, важливим залишається дотримання канонів, які винайдені, виважені та апробовані майстрами протягом багатьох поколінь. Тому випробуваний часом художньо-естетичний досвід відшліфував основні елементи традиційної художньої форми і «відсіяв» у процесі художньо-естетичного відбору все випадкове, маловиразне, невдале. Важливо наголосити на тому, що традиційність народного мистецтва минулого залишається основою і для творчості сучасних митців.

Як наголошує О. Гевко, вивчення різновидів традиційного народного мистецтва свого краю є необхідною умовою свідомого й творчого підходу майбутніх учителів образотворчого мистецтва до культурної спадщини свого народу [1]. Проте у процесі навчання студентам важливо уникати механічного засвоєння художніх технік, адже такі вироби набудуть тільки прикрашального змісту, втратять зв'язок з народними традиціями. Вирішенню цього важливого навчального завдання та вихованню художньої етнокультури студентів засобами декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України підпорядковані складові навчальної дисципліни «Мистецтво регіону» Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка:

- виконувати розробки методичних рекомендацій, посібників, підручників з висвітленням особливостей розвитку декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України;
- здійснювати проведення індивідуальних та факультативних занять з теорії та практики навчання різновидів декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України;
- організовувати науково-практичні студентські та викладацькі конференції різних рівнів за проблематикою розвитку мистецької освіти регіону;
- залучати студентів до участі в художніх виставках творів декоративно-прикладного мистецтва різних рівнів – університетських, міських, обласних, регіональних, всеукраїнських, міжнародних;

- долучати студентів до участі у культурно-мистецьких заходах України та свого регіону – конкурсах, народних святах, фольклорних фестивалях тощо;
- знайомити творчу молодь із діяльністю осередку Національної спілки майстрів народної творчості України – знайомство із провідними майстрами свого регіону, зустрічі, бесіди, відвідування творчих майстерень, дослідження творчості митців краю,
- залучати студентів до участі у проведенні майстер-класів з різновидів декоративно-прикладного мистецтва свого регіону – переймати досвід провідних майстрів краю та демонструвати власні практичні вміння та навички;
- організовувати відвідування художнього та краєзнавчого музеїв міста – знайомство з експозиціями відділу декоративно-прикладного мистецтва, з творами, які зберігаються у фондах музеїв, відвідування семінарів, лекцій мистецтвознавців – наукових працівників музеїв, що присвячені народним художнім промислам Північно-Східної України;
- проводити зустрічі з видатними діячами культури, освіти, науки свого регіону;
- залучати активних студентів до участі у роботі науково-творчих груп – провадити дослідницьку науково-творчу діяльність;
- здійснювати керівництво виконанням курсових робіт з використанням краєзнавчого дослідження та створенням дипломних робіт, присвячених одному із видів декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України.

У цьому зв'язку слід відзначити творчо обдаровану молодь, яка відчуває потребу в поглибленому вивченні декоративно-прикладного мистецтва свого регіону. Саме ці студенти є активними в проведенні наукової, навчально-творчої та виховної роботи, проявляють ініціативу та самостійність у підготовці до культурно-мистецьких заходів, у дослідницькій роботі, при виконанні своїх творчих робіт.

У процесі підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва сучасної вищої школи дуже важливо дати студентам уявлення про особливості різних видів декоративно-прикладного мистецтва свого краю: вишивку, ткацтво, писанкарство, кераміку тощо. У цьому контексті слід зазначити, що одним із найважливіших інструментів у руках творчої особистості в декоративно-прикладному мистецтві є оволодіння практичними навичками в роботі із природними матеріалами [9, с. 54]. Курс «Мистецтво регіону» тісно пов'язаний із предметом «Декоративно-прикладне мистецтво» і дає можливість студентам удосконалити свої теоретичні знання в галузі декоративно-прикладного мистецтва й розширити коло практичних навичок та вмінь, розвивати свій творчий потенціал, пізнавати та вдосконалювати прийоми роботи у різних видах традиційного народного мистецтва.

Водночас з метою підтримки творчої студентської молоді на факультеті образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології Навчально-наукового інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка створено науково-творчу групу з метою вивчення декоративно-прикладного мистецтва свого регіону. Творча група складається з ентузіастів, об'єднаних повагою до традиційного народного мистецтва, і працює над дослідженням мистецтва Північно-Східної України. Студенти творчої групи опановують нові техніки та практичні прийоми різних видів художньої творчості задля створення власних виробів на основі традиційних мотивів Північно-Східної України.

Неодноразово студенти науково-творчої групи Навчально-наукового інституту культури і мистецтв брали участь у Всеукраїнських та Міжнародних виставках-конкурсах та фестивалях образотворчості. Так, лауреатами Міжнародного фестивалю дитячо-молодіжної творчості та педагогічних інновацій «Кубок України з художньої творчості» (Київ, 2017) стали: Губська Оксана за вишитий кумачевий рушник білими нитками муліне по червоному тлу «Ой у гаю, гаю квітів є багато...» нагороджена золотою медаллю і дипломом першого ступеня; Демченко Катерина за конкурсну роботу «Лісова пісня» у техніці розпису на тканині відзначена золотою медаллю і дипломом першого ступеня; Харченко Анжеліка отримала срібну медаль і диплом другого ступеня за конкурсну роботу «Зустріч на Великдень» у техніці художнього розпису по тканині. Варто згадати участь вихованців науково-творчої групи у XVI Міжнародному конкурсі молодих дизайнерів «Печерські каштани» (Київ, 2016), де

студенти Сумського державного педагогічного університету були відзначені грамотами: Кальченко Олеся за перше місце в номінації «Батик» (розпис на тканині) «А вітер коси розпліта...»; Сависько Юлія за третє місце в номінації «Печворк» (клаптикова техніка), панно «Моя Україна»; Сахно Ганна за третє місце в номінації «Вишивка», панно «Пташиний передзвін». Серед переможців XIV Міжнародного фестивалю-конкурсу дитячо-молодіжної творчості та педагогічних інновацій, що відбувся у Києві у Центральному будинку художника Національної спілки художників України роботи студентів науково-творчої групи з декоративно-прикладного мистецтва у конкурсі художнього текстилю (Київ, 2018): Губська Оксана здобула перемогу в номінації «Конкурс ляльки та іграшки» за творчу роботу «Лялька-манекен у весільному вбранні дівчини (Слобожанщина, друга половина XIX століття)» і отримала золоту медаль і диплом першого ступеня; Харченко Анжеліка в номінації «Вишивка» за скатертину, гаптовану срібними нитками по оксамиту «Срібний дзвін» отримала золоту медаль і диплом першого ступеня; Демченко Катерина у номінації «Батик» за конкурсну роботу «Синій птах моїх мрій» отримала золоту медаль і диплом першого ступеня; Бойченко Ганна в номінації «Батик» за конкурсну роботу «Берегиня» нагороджена срібною медаллю і дипломом другого ступеня.

Вважаємо доцільним згадати активних членів навчально-творчої групи, що досліджували традиційне мистецтво Північно-Східної України, випускників Навчально-наукового інституту культури і мистецтв, які нині є майстрами декоративно-прикладного мистецтва і членами Сумського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України; їхні творчі роботи неодноразово експонувалися на виставках різних рівнів і нині знаходяться у фондах Сумського художнього музею імені Никанора Онацького. Це викладачі-практики й керівники гуртків та студій декоративно-прикладного мистецтва, що виховують дітей та молодь на засадах етнопедагогіки і поваги до мистецтва свого регіону: Ярцова Любов – майстер витинанки та писанкарства, завуч Сумської дитячої художньої школи імені М. Г. Лисенка, викладач мистецьких дисциплін, Тимченко Людмила – майстер художнього розпису, керівник гуртка декоративної творчості Сумського палацу дітей та юнацтва, Кушнір Ганна – майстер витинанки та писанкарства, керівник гуртка декоративної творчості Сумського палацу дітей та юнацтва), Тернова Наталія (майстер писанкарства, викладач Тростянецької художньої школи Сумської області та інші.

Як наголошує Б. Тимків, вагоме місце у розвитку творчих здібностей студента посідає знайомство з музейними пам'ятками [9, с. 55]. У зв'язку з цим твердженням доречно буде відзначити, що у роботі науково-творчої групи склалися дружні стосунки із науковцями Сумського художнього музею. Завдяки підтримці науковців-мистецтвознавців майбутні вчителі образотворчого мистецтва мають можливість не тільки ознайомитися з експозицією відділу декоративно-прикладного мистецтва, а також і з творами, які зберігаються у фондах музею. Крім цього, студенти творчої групи систематично відвідують семінари, лекції провідних мистецтвознавців – наукових працівників музею, присвячені народним художнім промислам Північно-Східної України, зокрема другої половини XIX – початку XX століття. Вивчення різновидів традиційного народного мистецтва регіону (завдяки спільній діяльності з музейними працівниками) сприяло розвитку мистецької творчості студентів, розширило можливості реалізації самовираження та самовдосконалення в практичній художній діяльності.

Згідно із твердженням О. Отич людина створює навколо себе своєрідне естетичне поле, що виявляється в естетиці її побуту, у високому мистецькому рівні її професійної діяльності [6].

У контексті досліджуваної проблеми слід згадати художні техніки, з якими ознайомилися студенти в Сумському музеї і якими практично оволоділи на заняттях з курсу «Мистецтво регіону». У вишивці – це мережки з настилом та прутиком через чисницю. Кращими роботами в цій техніці є панно Сахно Ганни. В основі композиційного вирішення стилізований зооморфний мотив у вигляді симетрично розташованих птахів. Настил виконаний грубою ниткою, виглядає рельєфно та пастозно на мерехтливому тлі мережки. Заслуговує на увагу вишита складними мережками чоловіча сорочка білим по білому

Москаленко Лілії. Вишивка займає велику площу пазухи, використані також допоміжні шви – зубцювання, рубцювання, змережування тощо. Орнамент – геометричний мотив. Простий силует чітких, легко зрозумілих форм надає узорам монументальності. Основний прийом – це статичний ритм згеометризованих елементів.

Особливістю вишивки Північно-Східного регіону України другої половини XIX століття є так звані «кумачеві» рушники: вишивка виконується білими нитками по червоному полю рушника. Такими кольорами вишила свій рушник Губська Оксана. Він був неодноразово представлений на виставках та фестивалях народної творчості. Робота виконана тамбурним швом – це один із швів по вільному контуру. Характер узору – вибагливий рослинний орнамент, уплетений у безкінечний ланцюг, в якому одні деталі елементів виступають частинами інших.

Цікавою є колекція писанок-мальованок Ганни Гончаренко на тему «Церкви мого міста». У колекції відтворені мініатюрні зображення храмів міста Суми.

Студенти творчої групи із задоволенням присвячують науково-дослідну роботу декоративно-прикладному мистецтву Північно-Східної України XIX – початку XX століття. Це і курсові роботи з дисципліни «Методика викладання образотворчого мистецтва», і дипломні проекти, і магістерські наукові дослідження.

Важливо акцентувати увагу на тому, що серйозним випробовуванням для майбутнього художника-педагога є виставкова діяльність. Студенти, майбутні вчителі образотворчого мистецтва, є постійними учасниками міських, обласних, регіональних та всеукраїнських художніх виставок, що є потужним стимулом до подальшого вдосконалення своєї майстерності. Розкриттю творчих здібностей студентів сприяє також участь у культурно-мистецьких заходах – конкурсах, народних святах, фольклорних фестивалях тощо.

Відтак, виставки виробів декоративно-прикладного мистецтва членів науково-творчої групи демонструють високий творчий потенціал студентської молоді, яка вивчає традиційне народне мистецтво свого краю і втілює здобуті знання в практичній діяльності.

Висновки. Отже, з вищенаведених фактів робимо висновки:

– по-перше, вивчення декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України відіграє велику роль у формуванні художньої етнокультури студента, у розширенні знань про культурно-історичну, морально-духовну спадщину свого народу;

– по-друге, використання елементів декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України другої половини XIX – початку XX століття вдосконалює практичні навички та вміння студентів у художньо-творчій діяльності, тим самим спонукає студентів до практичної участі у розвитку мистецтва свого краю;

– по-третє, дослідження особливостей різновидів декоративного мистецтва означеного регіону сприяє збереженню унікальних зразків та створенню нових виробів з дотриманням традиційності.

До перспективи подальших наукових досліджень у напрямі ретроспективного аналізу навчання декоративно-прикладного мистецтва Північно-Східної України другої половини XIX – початку XX століття відносимо огляд організаційно-методичних основ художньо-ремісничої освіти означеного періоду.

Список використаної літератури

1. Гевко О. І. Національно-патріотичне виховання студентів вищих педагогічних закладів засобами декоративно-ужиткового мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2003. 21 с.
2. Лозко Г. Українське народознавство. Харків: Див, 2005. 472 с.
3. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю. Історія педагогіки у схемах, картках, діаграмах. Суми: СумДПУ, 2000. 208 с.
4. Воропай О. І. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Мюнхен: Українське видавництво, 1958. Т. 2. 289 с.
5. Дорога А. Є. Естетична традиція національної духовної культури: методологічний аспект. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 201 с.
6. Отич О. М. Мистецтво у змісті неперервної освіти. *Сучасна мистецька освіта: реалії та перспективи*: збірник наукових праць. Київ-Суми, 2004. С. 108-114.

7. Ахметшина Г. П. Педагогічний потенціал народного прикладного мистецтва в розвитку здібності до творчої самореалізації студентів вишу. *Сучасні проблеми науки та освіти*. 2013. № 1. С. 20–24.
8. Курач М. С., Білосевич І. А. Декоративно-ужиткове мистецтво як засіб виховання студентів – майбутніх вчителів технологій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. Тернопіль. 2012. № 2. С. 122–127.
9. Тимків Б. Формування художньої етнокультури студентів засобами народного декоративно-прикладного мистецтва. *Народне мистецтво*. № 1/2, 2004. С. 54–55.
10. Касьян Т. К. Організація навчання декоративно-прикладного мистецтва на Катеринославщині у другій половині XIX – початок XX століття: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Черкаси, 2016. 20 с.
11. Мацішина З. А. Виховання національної культури в учнів загальноосвітніх шкіл засобами декоративно-прикладного мистецтва (XIX – початок XX століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Тернопіль, 2012. 20 с.
12. Стеценко Л. Л. Сучасна українська естетика: до визначення тенденцій розвитку. *Гуманітарний часопис*. 2013. № 2. С. 55–62.

USE OF THE ELEMENTS OF DECORATIVE-APPLIED ART IN THE NORTH-EASTERN UKRAINE OF THE SECOND HALF OF THE XIX - THE BEGINNING OF THE XX CENTURIES IN THE PROCESS OF FORMING STUDENTS' ARTISTIC ETHNOCULTURE

Guley Olga

Honored Master of Folk Art of Ukraine, Senior Lecturer, Educational-scientific Institute of Culture and Arts
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

Introduction. *One of the main tasks of the secondary and higher schools is formation of the national identity of children and youth on the basis of studying the folk art of their region. Regional component in the content of professional training of future fine arts teachers plays an important role in forming students' artistic ethnoculture, since the use of elements of traditional folk art of Ukraine, in particular the North-Eastern Ukraine, will contribute to raising the level of theoretical knowledge and practical skills, deepening national self-awareness of future teachers, specialists in fine arts.*

Purpose. *To consider the possibility of using the elements of decorative-applied arts of the North-Eastern Ukraine of the second half of the XIX – the beginning of the XX centuries in the process of forming students' artistic ethnoculture.*

Methods. *In the article the following research methods were used: selection, systematization, analysis of literary sources, comparison, synthesis of information, generalization of the obtained results.*

Results. *It has been found out that traditional character of folk art of the past remains the basis for the creativity of contemporaries, in particular future fine arts teachers. The expediency of students' study of traditional folk decorative-applied art of the North-Eastern Ukraine of the second half of the XIX – the beginning of the XX centuries is substantiated. It strengthens the basis, on which students' artistic ethnoculture is formed, artistic-aesthetic tastes are raised, conditions for creation of beautiful artistic products are laid.*

Originality. *The content of the training course «Art of the Region» has been improved (extended and supplemented).*

Conclusion. *The ways of attracting creative youth to the revival, preservation and further development of traditional types of decorative-applied art of the North-Eastern Ukraine are specified: to organize the work of the scientific-creative group of students in the context of the use of the regional component in the process of future specialists' training.*

Key words. *Regional component, traditional decorative-applied art, ethnoculture of the future teacher.*

References

1. Hevko, O. I. (2003). *Natsionalno-patriotychne vykhovannia studentiv vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv zasobamy dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva*. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Lozko H. (2005). *Ukrainske narodoznavstvo*. Kharkiv: Dyv [in Ukrainian].
3. Sbruieva, A. A., Rysina M. Yu. (2000). *Istoriia pedahohiky u skhemakh, kartkakh, diahramakh*. Sumy: SumDPU [in Ukrainian].
4. Voropai, O. I. (1958). *Zvychai nashoho narodu: etnografichniy narys*. Miunkhen: Ukrainske vydavnytstvo [in Ukrainian].

5. Doroha, A. Ye. (2010). *Estetychna tradytsiia natsionalnoi dukhovnoi kultury: metodolohichni aspekt*. Kyiv: Vydavnytstvo NPU imeni M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
6. Otych, O. M. (2004). Mystetstvo u zmisti neperervnoi osvity. *Suchasna mystetska osvita: realii ta perspektyvy: zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv-Sumy [in Ukrainian].
7. Akhmetshyna, H. P. (2013). Pedahohichniy potentsial narodnoho prykladnoho mystetstva v rozvytku zdibnosti do tvorchoi samorealizatsii studentiv vyshu. *Suchasni problemy nauky ta osvity*, 1, 20–24 [in Ukrainian].
8. Kurach, M. S., Bilosevych, I. A. (2012). Dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo yak zasib vykhovannia studentiv – maibutnikh vchyteliv tekhnolohii. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedahohika*. Ternopil, 2, 122–127 [in Ukrainian].
9. Tymkiv, B. (2004). Formuvannia khudozhnoi etnokultury studentiv zasobamy narodnoho dekoratyvno-prykladnoho mystetstva. *Narodne mystetstvo*, 1/2, 54–55 [in Ukrainian].
10. Kasian, T. K. (2016). *Orhanizatsiia navchannia dekoratyvno-prykladnoho mystetstva na Katerynoslavshchyni u druhii polovyni XIX – pochatok XX stolittia*. Candidate's thesis. Cherkasy [in Ukrainian].
11. Matsyshyna, Z. A. (2012). *Vykhovannia natsionalnoi kultury v uchniv zahalnoosvitnikh shkil zasobamy dekoratyvno-prykladnoho mystetstva (XIX – pochatok XX stolittia)*. Candidate's thesis. Ternopil [in Ukrainian].
12. Stetsenko, L. L. (2013). Suchasna ukrainska estetyka: do vyznachennia tendentsii rozvytku. *Humanitarnyi chasopys*, 2, 55–62 [in Ukrainian].

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА СЕВЕРО-ВОСТОЧНОЙ УКРАИНЫ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX – НАЧАЛА XX ВЕКА В ФОРМИРОВАНИИ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЭТНОКУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ

Гулей Ольга Владимировна

заслуженный мастер народного творчества Украины, старший преподаватель кафедры изобразительного искусства, музыковедения и культурологии Учебно-научного института культуры и искусств
Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренко

В статье осуществлен теоретический анализ возможностей использования элементов декоративно-прикладного искусства Северо-Восточной Украины второй половины XIX – начала XX века в формировании художественной этнокультуры студентов. Рассмотрены основы этнопедагогики в историко-педагогическом контексте. Выделено значение народного искусства в формировании мировоззрения, эстетических идеалов, нравственных ценностей, патриотизма и национального самосознания будущего учителя изобразительного искусства средствами декоративно-прикладного искусства своего региона очерченного периода. Конкретизированы пути по привлечению творческой молодежи к возрождению, сохранению и дальнейшему развитию народного искусства родного края на основе традиционности.

Ключевые слова: региональный компонент, традиционное декоративно-прикладное искусство, этнопедагогика, этнокультура будущего учителя.

Отримано редакцією 05.06.2019 р.

УДК 377/378.09:74/75(477)''18/193''

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-2-40-187-195

ОКРЕМІ НОТАТКИ ДО ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Никифоров Андрій Михайлович

кандидат педагогічних наук, викладач мистецьких дисциплін
Сумська художня школа імені Михайла Лисенка
e-mail: novatatar@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0576-980X

У статті проаналізовано становлення художньої освіти України XVII–XVIII століття в історико-педагогічному контексті. Виокремлено провідні напрями навчання образотворчого мистецтва у новостворених Києво-Лаврській іконописній майстерні, Харківському колегіумі, Київській академії та в народній традиції родинного навчання художнього ремесла. Схарактеризовано основні засади навчання і виховання в перших закладах художньої освіти XVIII століття. З'ясовано внесок народного мистецтва у розвиток системи художньої освіти в Україні досліджуваного періоду. Узагальнено відомості щодо теорії та практики навчання образотворчого мистецтва з використанням творчого надбання вітчизняних та закордонних митців у XVIII столітті. Констатовано, що з відкриттям Києво-Лаврської іконописної майстерні склалася система навчання, що ґрунтувалася на підручниках і посібниках для малювання та досвіді провідних художників-педагогів.

Ключові слова: мистецька освіта, іконописні школи, художньо-ремісничі майстерні, козацьке бароко, родинне виховання.